

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *
לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

עבודה זרה דף ו'

טעימות

גליונות שבוע זה נתרמו על ידי ידידי היקר החפץ בעילום שמו הי"ו - לעילוי נשמת ראובן בן זכריה ורחל ע"ה

יהושע.

עם הרב אברהם משה הלוי רוט
להערות והוספות: a0527652027@gmail.com

העמקה | מה בין "מעשיו" ל"דרכיו"

הגמרא מבארת ש"צדיק" היינו במעשיו ו"תמים" בדרכיו, מבואר שיש שני עניינים בעבודת ה': שיהיו המעשים טובים וצדיקים, ושיהיו דרכיו בתמימות. מה המשמעות של "מעשים" ו"דרכים"?

הגה"ק רבי הלל זקס זצ"ל (במאמרו שנדפסו בסדרת הספרים המדוממת "הרופא לשבורי לב", כדאי לכם להשיג אותה!..) מבאר את החילוק בין "מעשים" ל"דרכים".

דהנה הרמב"ם בהלכות דיעות ו, ז כותב "הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים". מבואר שמצוות תוכחה היא אם רואה חבירו חוטא, או אף אם אינו חוטא מכל מקום הוא הולך בדרך לא טובה.

איך יתכן שאדם הולך בדרך לא טובה כאשר אינו חוטא כלל?

דבר זה מבואר הרבה בלשון המקראות "יעזוב רשע דרכו ואיש אוון מחשבותיו", הרי שיש "איש אוון" שחושב לעשות מעשי רשע, אבל יש "דרך" רשע, ותחילה צריך לעזוב את ה"דרך" ורק אחר כך יוכל להתמודד עם כל מעשה ומעשה.

בהכרח, שיש שני עניינים: יחס לכל מעשה ומעשה בפני עצמו, שיהיה מצווה ולא עבירה. זולת זה – שיהיה האדם הולך בדרך טובה, צומח ומתרום יותר ויותר, ולא הולך ומתרחק עוד ועוד.

לקח | העיקר הוא כיוון הדרך, ללכת ולעלות!

זקני רבי שמחה שלמה לוי זצ"ל היה מביא בשם בעלי המוסר, אם היינו מבקשים למדוד מי בדרגה גבוהה יותר האם המרגלים שהיו "ראשי בני ישראל", צדיקים עליונים, אשר אמנם נכשלו בעניין זה של דיבת הארץ, או רחב הזונה, נכריה מיריחו, אשר אמנם אמרה "ה' הוא האלקים בשמיים ממעל ועל הארץ מתחת". הרי בוודאי המרגלים היו גדולים מאד עשרת מונים מרחב הזונה. אז איך יתכן שהם נענשו ונזכרו לדיראון עולם ואילו היא הועלתה על נס וזכתה להיות אשת

אלא, אומרים בעלי המוסר, הכל תלוי ב"דרך". המרגלים היו גדולים מאד אבל הם היו ב"תנועה" של ירידה מטה מטה, ואילו רחב, אמנם לא היתה גדולה כמותם, אבל היתה ב"תנועה" של עליה מעלה מעלה. העיקר הוא כיוון הדרך – האם אתה עולה או יורד.

אתן דוגמא גדולה לזה: חז"ל אמרו שיום ראשון של סוכות הוא "ראשון לחשבון עוונות" מפני שבין יום הכיפורים לסוכות אין לבני ישראל פנאי לחטוא לפי שעסוקים בעשיית הסוכה ובלקחת ד' מינים כשרים.

ואינני מבין, וכי צריך "זמן" בשביל לחטוא? וכי אינו יכול להתקוטט עם שכניו אודות מקום הסוכה, לברך ברכת המזון

החילוק בין 'מעשה' לבין 'דרך' ר' הלל זקס זצ"ל

בחיפזון ובקלות, לדבר לשון הרע עם בני ביתו, לעשות צוול עם מוכר הלולים, לבנות את הסוכה באישון ליל בקולי קולות... וכי חסר חטאים בין יום הכיפורים לסוכות?

אך הביאור הוא שכל אלו אמנם מעשים חמורים ורעים אבל הם אינם מגדירים את ה"דרך". אם נשאל יהודי בימים אלו מאין אתה בא ולאן אתה הולך, הוא תיכף ישיב "אני הולך לקראת חג הסוכות. עוסק בסוכה או בד' מינים או בהכנה לשמחת יום טוב וכדומה". אם כן – דרכו היא דרך טובה. עיקר "חשבון העוונות" הוא על ה"דרך" שהיא רעה, ועד יום ראשון דסוכות אין ישראל פנויים ללכת בדרך אחרת זולת הדרך מיום הכיפורים אל חג הסוכות.

ביאור | מידות האדם קובעות את ה"דרך" שהולך בה

והנה, רש"י ביאר ש"דרכיו" היינו מידות השפלות והענווה, ומבואר ש"דרכיו" של אדם נקבעות לפי מידותיו. וכן מבואר בדברי חז"ל על מצוות "והלכת בדרכיו" – מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'. הרי ש"דרכיו" היינו מידותיו.

לשון חכמים | "הוא בעל מום... בלא שמינית גאוה"

מספרים שהחזון איש אמר פעם על רבינו גרשון אדלשטיין זצ"ל, כשהיה בחור צעיר, "הוא בעל מום. אין לו את ה"שמינית בשמינית" של הגאוה."

אילולי למדנו כעת יחד את הגמרא במגילה, לא היינו מבינים את ה"עוקץ" במליצת דברי החזון איש. הוא בעצם השתמש בדברי הגמרא שמי שיש לו יותר מדי גאוה הוא "בעל מום", ואמר שלרבי גרשון יש "מום הפוך", יש לו פחות מדי גאוה...

סיפור | אמרתך חיינני!

רש"י לקמן נא, א (הובא בתוספות כאן) פירש שאע"פ שאנו עוסקים למ"ד טריפה חיה, מ"מ ממעטינן טריפה מ"כל החי", כי "חי" יכול לשמש במובן של 'בריאות', כמו 'וחיתה המכה'. ואילו הטרפה אינה בריאה, אע"פ שיכולה לחיות.

זקני רש"י לזין זצ"ל, בהיותו אברך צעיר, ביקש לקבל היתר הוראה מהגאון המופלא רבי אליהו ראב"ד ירושלים, הוא נכנס לביתו וראה את ר' אליהו שוכב במיטתו בחולשה גדולה. כששמע את סיבת בואו, התנצל ר' אליהו שאיננו מסוגל כעת לבחון אותו מחמת חולשתו הגדולה.

ר' שמחה שלמה עמד להיפטר מביתו, אבל בשביל שלא תהא ביאה ריקנית ביקש להשיע לו וורט קצר שעלה בדעתו. לזה הסכים ר' אליהו. הוא היטה אזנו והקשיב למהלך שהציע ר' שמחה שלמה. אך, הדברים לא התקבלו על דעתו, היא העיר הערה על הדברים, רש"י השיב, ר' אל'ה דחה את תשובתו ורש"י ניסה לדחות את הדחיה, אט אט 'התחממו העניינים' ור' אל'ה כבר היה יושב על מיטתו מלא עזוז וגבורה, והשיב מלחמה שערה בקושיות ופירויות, הוכחות וראיות... לפתע, כשנתעצם הויכוח, זינק ר' אל'ה ממיטתו וטיפס על הסולם להוציא ספר מן המדף העליון להוכיח כדבריו. (הבתים הירושלמים היו אז בעלי תקרה גבוהה מאד, והיה צורך בסולם להוריד ספר מהמדפים העליונים).

אלא שאז נזכר האברך הצעיר שהגאון הישיש נמצא בעיצומה של מחלה וחולשה, נעמד למרגלות הסולם וקרא לעברו "אוי... רבי... לא התכוונתי לגרום כזאת טירחה ומאמץ... בבקשה ירד הרב בחזרה למיטתו, ואני אפסיק להפריע את מנוחתו..."

הביט בו ר' אל'ה ממרומי הסולם ואמר לו במאור פנים "אמרתך חיינני! כעת אני כבר בריא!..."

ר' אל'ה כנראה פירש את המילים "אמרתך חיינני" במובן של

וצריך להבין מדוע דווקא המידות של האדם הן המגדירות את "דרכו".

והנה, המסכת העוסק במידות הטובות נקראת "מסכת אבות". ביארו המפרשים שמידותיו של האדם הן ה"אבות" של המעשים שלו. המעשים שלנו הם "תולדות" של המידות שלנו.

כאשר אנו רוצים לשנות את המעשים שלנו, אל נא נתעסק במלחמת התשה מול הדחף למעשים הללו, אלא נעמול על תיקון המידות המולידות את אותם המעשים. שכן, אי אפשר לצפות מהמעשים שלא יתאימו עצמם לאבותיהם – המידות.

למשל: יהודי רוצה להתחיל לקום לתפילה בשעה מוקדמת, ולא לקום ברגע האחרון. לפני שהוא ניגש להקדים את זמן קימתו, הוא צריך לבדוק תחילה מאיזו מידה נובע האיחור שלו לרגע האחרון? עצלות? עצבות? חוסר יראת שמיים? פיזור וחוסר סדר? העדר תיכנון מראש? כאשר הוא יזהה היכן שורש הקלקול, יתעסק בתיקונו, וממילא תבוא התוצאה הטובה לקום רענן ושמח בשעה מוקדמת לעבודת הבורא.

וורט | מדוע דווקא ענוה מבטאת "תמימות"

יש לדקדק מדוע נקט רש"י מכל המידות הטובות את מידת הענוה והשפלות. "תמים בדרכיו – עניו ושפל רוח". והרי יש עוד הרבה מידות טובות כמו לב טוב, ביטחון, רחמנות, חמלה, וכו'.

ראיתי על זה תירוץ נפלא מרבינו הגר"י זילברשטיין שליט"א בחשוקי חמד כאן: מדברי חז"ל מבואר שבעל גאוה הוא בעל מום, וכמבואר במסכת מגילה (דף כט ע"א) 'דרש בר קפרא מאי דכתיב "למה תרצדון הרים גבננים" יצתה בת קול ואמרה להם למה תרצו דין עם סיני, כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני... אמר רב אשי שמע מינה האי מאן דיהיר בעל מום הוא'.

עוד הובא דרוש מבעל הפלאה וז"ל: יש לפרש (דברים יח ג) תמים תהיה עם ד' אלוך, על פי מאי דאיתא במגילה (דף כט) האי מאן דיהיר בעל מום הוא, ואמרו חז"ל בסוטה (דף ה) כל המתגאה אין אני והוא יכולין לדור וכו', א"כ אתי שפיר, כשתהיה תמים בלי גאוה אזי תהיה עם ד' אלוך.

לפי"ז – המשיך הגר"י זילברשטיין – נפלא מאד שעל "תמים בדרכיו" פירש רש"י ענוה ושפלות, משום שאלו המידות בהם תלויה מידת תמימותו, היותו תמים שלם בלא מום. ונפלא.

התכלית "לחיות זרע" אלא "לצוותא בעלמא". מפרש רש"י:
"לצוותא בעלמא - לעמוד עמו י"ב חדשים בתיבה".

ולא ביאר רש"י, מאיזה טעם יהיה צריך נוח שיהיו בעלי
החיים עומדים עמו י"ב חודשים בתיבה?

נראה להוכיח מכאן את יסודו המפורסם של המשגיח הגרא"א
דסלר במכתב מאליהו שעיקר מטרת התיבה היתה להעסיק
את נח בגמילות חסדים עם בעלי החיים.

בזה מיישב המכתב מאליהו את שאלתו מדוע הוצרך הקב"ה
להציל את נח ע"י תיבה פלאית שלא תשטף במים הרוותחים,
ולמה לא העבירו עם כל החיות לארץ ישראל ששם לא היה
מבול.

אלא הפירוש הוא שביקש הקב"ה להצריך את נח לגמול חסד
בטירחה עצומה עם כל בעלי החיים במשך שנה תמימה, ובזה
יהיה תיקון לחטאי דור המבול שהיו 'לוקחים' ולא 'נותנים',
שהרי חטאם היה שהיו בעלי 'חמם' ותרגם אונקלוס 'חטופין',
כלומר שלא היה עוונם על עצם הגזל והעונש [שא"כ היה
התיקון להקפיד על זהירות בממון חבירו וכדומה], אבל
באמת מבואר שהיו מדקדקים מצד שורת הדין שלא יהיה
גזל יותר משווה פרוטה וכדומה, ועיקר חטאם היה בעצם
זה שהיו 'חטופין' כל אחד דאג לעצמו, וחשב רק איך לחטוף
מזולתו כדי למלאות תאוותיו ורצונותיו, וזה מוטט מוסדות
תבל, כי העולם חסד יבנה, ואם כל אחד חושב רק על עצמו
כל הבניין מתפרק.

והתיקון לזה היה שיעסוק נח בנתינה עצומה במשך שנה
שלימה, ובזה ייסד את העולם מחדש על יסודות החסד.
ובאמת כאשר איחר מעט להאכיל את האריה הכישו ונעשה
בעל מום, ונרמז לו בזה שמי שיש לו אפילו חסרון קטן
בגמילות חסדים הרי הוא בעל מום, כי חסר לו בבנין העולם
והאדם.

ולפיכך נשאר נח בתוך מי המבול בתוך תיבה שאינה עשויה
לעמוד כלל במי המבול הגועשים ורותחים, ורק מידת החסד
שמרה עליו 'עולם חסד יבנה', שלא להיאבד יחד עם שאר בני
אדם ה'חטופין'. עכ"ד המכתב מאליהו.

[זקני רש"ש לוינ' צ"ל הוסיף בזה שהיה בכך גם תיקון לעניינו
של נח עצמו, שקודם המבול לא טרח כל כך בטובתם של
אחרים החוטאים, אלא התרחק מהם והוכיח אותם בדברים
קשים כלפידים - וכפי שהיו מכנים זאת בפולין 'א צדיק און
פעליך' (צדיק בפרווה), במקומם היו הצדיקים לובשים פרווה,
והכוונה שהוא דואג רק ל'פרווה' שלו, לצדקותו ולדרגותיו,
אבל לא לאחרים - ועכשיו התעסק נח אפילו בטובתם של
שרצים ונמלים, חיות טורפות ובהמות גסות... ואכמ"ל]

והנה, **הגמרא שלנו ממש מקור לדבריו**, שמלבד עניין "לחיות
זרע" עוד היה תכלית בפני עצמה "לצוותא בעלמא" שישוהו
עמו בתיבה במשך י"ב חודש כדי שיהא נוח עוסק בכלכלתם.

**"הבריאה אותי", כמו המבואר בסוגיא שלנו ש"החי" היינו
הבריאה" (שאינו טריפה).**

והנה, הפלא ופלא, כאשר נסתיים המשא ומתן, אמר ר' אל"ה
כעת כשנעשיתי בריא בזכותך, **אני יכול לבחון אותך על יורה
דעה...** כעבור זמן ארוך יצא ר' שמחה שלמה כאשר ידו
אוחזת בסמיכה הנחשקת ולבבו פועם מהמחזה הגדול של
"אמרתך חייטני".

הוא היה רגיל לספר את המעשה הזה מאות פעמים,
בהתרגשות גדולה. [אבל לא הסכים להראות את הסמיכה
עצמה, אמר שהיא אבדה או נקרעה, וכדומה. רק לאחר
פטירתו נמצאה בארנו תיקיית מכתבי הסמיכה שלו,
מסודרת ומאורגנת, ובראשה הסמיכה שזכה לה מכוח
"אמרתך חייטני"...]

כמובן שגם גיסו הגדול, מרנא הגרי"ש אלישיב זי"ע, שמע
את הסיפור המשפחתי הזה כמה וכמה פעמים.

עברו עשרות שנים, והגרי"ש אלישיב, שהיה כמעט בן מאה
שנה, אושפז בבית החולים בסכנת חיים. גיסו ר' שמחה
שלמה, הגיע לבקרו (בעיקר בשביל לערוך לו "לחש" המסור
בידם להוצאת עין הרע), הוא סבר לראות את הגרי"ש רדום
מתוך חולשה, אבל התפלא לראות אותו אוחז גמרא בשני
ידי הקדושות ומנגן במתיקות את הגמרא...

הוא עמד משתומם. לפתע הרים הגרי"ש את עיניו הטהורות
וראה את פליאתו של גיסו ה'צעיר'...

"אמרתך חייטני!" קרא הגרי"ש לעברו בחיוך, **והמשיך
בתלמודו...**

בחודשים האחרונים לחייו של ר' שמחה שלמה, הוא היה
מבקש ללמוד עוד ועוד. כאשר הייתי נפרד ממנו אחר הלימוד
הוא היה קורא לעברי "החייטני! החייטני! תגיד לשושי
(אשתי, נכדתו) שאתה החייט אותי!"

שלושה ימים קודם פטירתו, בא לבקרו תלמידו רבי רפאל
ועקנין שליט"א ולמד עמו מתוך כתביו, אך כעבור זמן קצר
נאלץ רבי רפאל להיפרד ממנו באופן פתאומי עבור איזה
צורך דחוף. בתו, חמותי הרבנית שולמן תליט"א ששהתה
שם וראתה איך נפלה רוחו של סבא כשנפסק הלימוד, גמרה
אומר שזהו בכלל עת לעשות לה' הפרו תורתך, ופקוח נפש
דוחה מה שאמרו חז"ל על המלמד בתו תורה, ונטלה את
כתבי הסבא והתחילה להקריא לו חידושים ופנינים שהיו לו
למשיב נפש...

ביאור | לצוותא בעלמא – להיות נותן ומשפיע

הגמרא אומרת שאילו לא היה כתוב "לחיות זרע" היה מקום
לומר שיכול להביא אפילו זקן ואפילו סריס, מפני שאין

התעוררות | זהירות מהתקרבות ל"נוצרים הטובים"

יש לידע שהיחס ה"מיקל" כלפי הנוצרים, כאילו הם "מאמינים בה" כמונו, ומתייחסים אליהם בחיבה וקירבה – זהו איסור חמור ונורא של קירוב דעת עם עובדי עבודה זרה.

הבלבול מתעצם לאחרונה כאשר זכינו בחסדי ה' למלכות של חסד בראשות **הנשיא טראמפ** ירום הודו, ויהודים תמימים מתבלבלים ואומרים "הנה גם הוא 'דתי' ואינו 'אתאיסט', כמונו, והרי הוא מודה לאלהים..." אך באמת הוא עובד עבודה זרה ופונה אל אלהים אחרים, ואילו אנו מאמינים בא-ל חי.

עלינו לזכור שהיהדות מסתכלת על עובד עבודה זרה בסלידה הרבה יותר גדולה מאשר על כופר אתאיסט.

כמה פעמים שאלו אותי בני זוג מקהילתי, שעלו מאמריקה לירושלים, **האם מותר ללדת בבית החולים הנוצרי סנט ג'וזף במזרח העיר**. זהו בית חולים מלא צלמים וסממני ע"ז ומופעל באמצעות נזירות נוצריות!... לתדהמתי לשמע השאלה, הם הסבירו שהיום זה מאד "אופנתי" בקרב העולים מאמריקה ללדת בבית חולים זה שהוא "בוטיק", קטן וחמים ומסור... ביקשתי מהם שלא ישכחו כמה מליונים נרצחו לאור אותה חמימות של "דת האהבה"!!

תופעה | ד' וה' או ארבעה וחמשה? שגת הבחור הזעזער...

הגמרא שואלת מדוע אין היתר לסחור עם הנוצרי ביום רביעי וחמישי. אך לשון הגמרא לפנינו משונה מעט "האיכא ארבעה וחמשה דשרי". איזה ארבעה וחמשה? כנראה היה כתוב בכתבי היד האיכא ד' וה' דשרי, והכוונה ליום ד' ויום ה', אבל המדפיסים (שחלקם היו עמי הארצות, והיו בהם גם גויים נוצרים) פענחו "ארבעה וחמשה", משום שראשי התיבות "דו"ה" משמעותו בכל סדר נזיקין במובן של "ארבעה וחמשה" על טביחה או מכירה... וכדי ביזיון וקצף...

בית הוראה | מותר לאשה דתיה להגיש אוכל לבעלה החילוני?

בסוגיא שלנו מתבארים יסודות האיסור של "לפני עיוור". בלימוד העיוני מאריכים כאן בעיון ובהעמקה. אנו נזכיר רק שאלה אחת מצויה: בשנים האחרונות (בעקבות הקורונה, ועוד יותר מאז שמחת תורה תשפ"ד) רבים רבים מאחינו מתעוררים לשוב אל ה'. מצוי מאד שאשה מתחזקת ושומרת

לקח | הכבוד האמיתי – להיות נותן ולא מקבל

והנה, לשון רש"י בסוגיה המקבילה בזבחים "לצוותא בעלמא - להודיעו שאינו עושה אלא לכבודו להיות לו לצוותא!"

[מה מאד השתוממתי לראות בפירוש המצויין של מהדורת שוטנשטיין שכתבו על פי דברי הרש"י הללו "לצוותא בעלמא – שיהיו לו לחברה!..." הן אמנם ישנה תופעה כזו שאנשים בודדים ועצובים מבקשים לגדל בעלי חיים להפיג בדירותם, אבל נח הצדיק היה עם אשתו ובניו ונשותיהם, ובעיקר – עם השכינה הקדושה, ויגן ה' בעדו, הוא לא חיפש חברה עם שקצים ורמשים...]

וצריך להבין, מדוע זה "לכבודו" שיש לו צוותא של כל מיני בעלי החיים הטהורים והטמאים, שקצים ורמשים, טורפים ודורסים. איזה כבוד יש בזה?

אך הביאור הוא על פי המבואר בגמרא בנדרים כד, א שאדם יכול לטעון "לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי". הרי שמהות המלוכה היא להיות נותן שלא על מנת לקבל.

לכן, ככל שיש יותר בעלי חיים שנוח מהנה ומזין אותם, שלא על מנת לקבל מהם בחזרה מאומה, הרי מתגדל כבודו האמיתי, לנהוג מנהג מלכות שנותן ואינו מקבל.

ביקורת | צנזורה נוצרית במהדורת שוטנשטיין?!

הגמרא אומרת שלדברי רבי ישמעאל אסור לסחור עם נוצרי לעולם, כיון שכל ימות השבוע הינם שלושה ימים קודם יום ראשון שלהם או לאחריו.

מהו נוצרי? גם רש"י וגם הרמב"ם פירשו שהכוונה לנוצרים של זמנינו המאמינים בשטותו של אותו האיש. כמובן שמשפטים אלו צונזרו ע"י הצנזורה, אך בימינו כבר נדפסו מחדש גם ברש"י וגם ברמב"ם מהדורת פרנקל.

והנה, בפירוש מהדורת שוטנשטיין כתבו בסתמא בשם המאירי שנוצרים אלו אינם הנוצרים שלנו, שלא נחשבים עובדי עבודה זרה, אלא הם עובדי אלילים שעבדו את השמש וכבר נכחדו מן העולם (רק הוסיפו בצנעא "ועיין רמב"ם... וקדוקי סופרים..." בלא להזכיר חלילה מה כתוב שם). וכן כתבו גם בהקדמתם למסכת שהנוצרים אינם עובדי עבודה זרה. וזה פלאי, שהשמיטו דעת הרש"י (שמקפידים מאד לפרש כל הסוגיות לפי דעתו) והרמב"ם, והחליטו שהנוצרים אינם עובדי ע"ז.

לכן, אם לבסוף לא השתמש היהודי במטבע שאבדה ממנו, אין מקום לשמחת הגוי.

לקח | לא להיות סמוך על שולחן הגויים

אנו לומדים מזה כמה חשובה הזהירות שלא להיות סמוך על שולחנם של הגויים והרשעים. כמו שאמר אברהם אבינו "הרימותי ידי אם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני אעשרתי את אברם".

חז"ל אומרים שאסתר הזמינה את אחשוורוש והמן למשתה בשביל לקיים "אם רעב שונאך – האכילהו לחם". מה העומק בזה? מבאר המהר"ל בהקדמתו לאור חדש "שכאשר שונא שלך הוא מקבל ממך, בדבר זה הוא נמסר לידך שהוא מקבל, שכל אשר מקבל מאחד, בזה הוא נמסר בידו והוא תחת רשותו, ובזה השפילה את המן ועלו ישראל על השונא שלהם, הוא הרשע המן, ובזה "גחלים אתה חותה על ראשו"... ובזה קנתה אסתר את ישראל".

ויש להוסיף שתחילת הגזירה היתה בכך "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" – שהיו סמוכים על שולחנו של אחשוורוש, ולכן התיקון לזה היה בכך שהמן הרשע בא "ליהנות מסעודתה של אסתר המלכה".

ובאמת הדברים מפורשים בתורה "וְהָלִיץ גֹּיִם רַבִּים וְאֶתָּה לֹא תִלָּקֶה, וְנִתְּנָךְ ה' לְרֹאשׁ וְלֹא לְצִנָּב", הרי שבכך שאתה מלווה את הגויים הרבים ואינך לווה מהם, אתה נעשה בכך ראש ולא צנב. וכן להיפך בתוכחות "הוא יִלָּךְ וְאֶתָּה לֹא תִלָּקֶה הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאֶתָּה תִּהְיֶה לְצִנָּב", הרי שמי שמלווה לשני הוא הראש ולא הצנב.

זקניך ויאמרו לך | גאולת ישראל תלויה בפרנסתם מה' בלא אמצעי

אבי זקן זקני, הגאון הישיש רבי יצחק פרידמאן ממעזריטש זצ"ל, כתב במחברתו (שנכתבה לפני יותר ממאה ועשרים שנה, ונמצאה על ידי בחדר ה' באופן פלאי) באריכות גדולה עד כמה גאולת ישראל תלויה בכך שלא נהיה ניזונים מהשרים של הגויים אלא מידו של הקב"ה לבדו.

לכן ביקש לבן לתת את משכורתו של יעקב כדי להגיע מזה לטענת "הבנים בני, והבנות בנותי, וכל אשר אתה רואה לי הוא". ולכן יעקב אבינו סירב "לא תיתן לי מאומה!" אלא ביקש להתפרנס בדרך נס מנפלאות ה'.

לכן שלח הקב"ה את יוסף למצרים, כדי שתהא פרנסת

את ההלכה ואילו בעלה עדיין רחוק מחיי תורה. [כמובן, שמדריכים את האשה לנהוג עמו בסבלנות ורגישות, ולא לעורר מריבות ותככים וכו'].

היא באה לשאול: היות שאסור להגיש אוכל למי שאינו נוטל ידיו ומברך, משום איסור "לפני עיוור", אם כן איך אוכל להגיש לבעלי אוכל כאשר אני יודעת שאינו נוטל ידיו ואינו מברך.

לא הגעתי להוראה, אבל כמדומה שהתשובה הרווחת אצל פוסקי זמננו היא עפ"י דבריו הנפלאים של החזון איש (שביעית יב, קט): "ונראה דהא דהקילו חכמים בספק (אם העם הארץ יעבוד עם כליו בשביעית), אף על גב דספק מכשול ודאי אסור ליתן לפני עיוור, וא"כ היה ראוי להחמיר בספקות, משום דאם באנו להחמיר בספקות, נמי נעשה מכשול, שנמנע חסד ודרכי חיים ושלום מעצמינו ומהם, והם רק ע"ה, וחייבים אנחנו להחיותם ולהטיב עמהם, וכל שכן שלא להרבות שנאה ותחרות בינינו וביניהם. ועוברים על לא תשנא ועוד כמה לאוין - שאין איסורן קל מאיסור זה שאנו באין להציל אותן - [ואף למכור לעכו"ם גם כן התירו, שגם הם מוזהרים על השלום עם ישראל]. וכן אמרו במד"ק י"ז ע"א במכה בנו גדול. ולכן שקלו חז"ל בפלס, עד כמה שיש להתנהג לקונסם ולמשוך ידינו מהם, ושלא נגרם למכשולים יותר גדולים להם ולנו, והכריעו לאסור למכרן בזמן שהוא ודאי לבעירה, ולהתיר בספק, וזו היא דרך הממוצעת, עכ"ל.

על פי זה נוטים בעלי ההוראה לומר שאם יודעת האשה שכאשר היא תסרב להגיש לו אוכל הוא יתרחק יותר, ויתמלא שנאה אליה ואל היהדות, הרי בזה עצמו היא מכשילה אותו באיסורים חמורים יותר, ולכן מותר לה להגיש האוכל כדרך אשה לבעלה ולא לחוש למה שיאכל בלא נטילה וברכה.

העמקה | מדוע שמח הגוי לתת מתנה ליהודי

ריש לקיש ייעץ לרבי יהודה נשיאה ליטול את המטבע שהעניק לו הגוי ולזרוק אותו לבור בפניו ב"טעות".

וצריך להבין, הרי השמחה של הנכרי היא מחמת עצם זה שהישראל קיבל ממנו מתנה, ואם כן מה אכפת לו שלאחר שקיבלה נפלה לבור, הרי סוף סוף קיבל ממנו את המתנה!

מבואר מזה שעיקר השמחה של הגוי אינה בעצם קבלת המתנה אלא בכך שהוא המפרנס את ישראל, וכמו שמצאנו שהוא שמח כאשר הוא מלווה או משאיל לישראל.

מהי השמחה בזה? משום שכאשר ישראל זקוק לממונו של הנכרי, הרי הוא סמוך על שולחנו ונכנע אליו. [כך אנו רואים גם בתורה למשל גבי "ויצאה אשתו עמו – מלמד שחייב במזונות אשת העבד" מדוע נחשב בגלל זה שהיא נמצאת ברשות האדון? כי כאשר היא ניזונית ממנו, ממילא היא כפופה אליו ונתונה תחתיו].

חיזוק | לתת יהלום תמורת רש"י הקדוש

עצת ריש לקיש להפיל את המטבע "כלאחר יד" לפי תומו לתוך הבור, היא כנראה היתה הבסיס לרבי יצחק אביו של רש"י לעשות כן עם המרגלית היקרה.

רבינו הגראי"ל שטיינמן היה רגיל להביא את המעשה באביו של רש"י שהיתה לו מרגלית יקרה והגויים רצו אותה לצורך העבודה זרה שלהם, וכשלא היה יכול להיפטר מהם נסע בספינה ועשה עצמו כאילו נופל והשמיט המרגלית לים, אמר הקב"ה "אתה נתת לי את המרגלית שלך אני אתן לך את המרגלית שלי" ומה היא, בן צדיק וגדול מאוד, רש"י הקדוש.

היה הגראי"ל רגיל לומר: אותה אבן היתה אבן יקרה מאוד אבן נדירה ששוה מיליונים רבים, אבל מה היה עושה אביו של רש"י עם אותם מליונים? וכי היה לוקח אותם איתו לקבר?! ובמקום זה זכה לשכר כל כך גדול, לרש"י הקדוש, שאין כמעט מקום בתורה שלא הטביע את חותמו עליו, ועוד זכה שבעלי התוספות שהאירו ומאירים את העולם והפכו את כל הש"ס כמרקחה, יהיו צאצאיו, ומהו כסף לעומת כזה שכר נצחי!..

מושג | מבחן המרשملו

הגמרא אומרת שכאשר אדם משלם את חובו "אע"פ שמיצר עכשיו, שמח לאחר זמן". המתח הזה שבין "מיצר עכשיו" לבין "שמח לאחר זמן" – עומד במוקד הבחירה בין הטוב לרע, האם לבחור ב"שמח עכשיו ומיצר לאחר זמן" או ב"מיצר עכשיו ושמח לאחר זמן".

בעשורים האחרונים התגלו מחקרים שהצלחה של האדם תלויה ביכולתו של אדם לדחות סיפוק מיידי בשביל להרוויח יותר לאחר זמן, להיות "מיצר עכשיו, שמח לאחר זמן".

המחקר המפורסם ביותר נקרא "מבחן המרשמלו". בניסוי השתתפו 32 ילדים, 16 בנים ו-16 בנות, שגילם הממוצע היה ארבע וחצי שנים. הילדים הוכנסו לחדר ריק מהסחות דעת, שבו הונח על שולחן ממתק לבחירתם (שתי עוגיות או חמישה מקלות בייגלה), החוקרים הודיעו לילדים שהם יכולים לאכול את הממתק מייד, אבל אם יחכו רבע שעה לפני שיאכלו אותו הם יזכו בממתק נוסף.

החוקרים ציינו שחלק מהילדים "כיסו את עיניהם בידיהם, הניחו את ראשיהם על זרועותיהם ומצאו טכניקות דומות אחרות להסיט את עיניהם מהממתקים". נראה שרבים ניסו להפחית את התסכול של דחיית הסיפוקים על ידי יצירת הסחות דעת משלהם: הם דיברו לעצמם, שרו, המציאו

מצרים מכוחו של יוסף, בשביל שלא יהיו ישראל ניזונים ממצרים אלא מיוסף הצדיק. בזה הוא מפורש מה שאנו אומרים ממצרים גאלתנו ה' אלקינו ומבית עבדים פדיתנו, ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו:

"כלומר כי "ברעב זנתנו" אתה מידך הקדושה ולא מתחת שר של מצרים, ו"בשבע כלכלתנו" היינו כי השבע היה שלא כדרך הטבע רק מיד ה' אשר הגדיל לעשות עמנו, לכן מכוח זה "ממצרים גאלתנו ומבית עבדים פדיתנו".

ובזה ניחא מה שאנו אומרים בברכת המזון "ועל שהוצאתנו ה' אלקינו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים", כי ע"י המזון היתה יציאת מצרים, ומסיים "שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה", היינו שעות המתרגשות לפורענות, ולא ע"י שר של מצרים.

ובזה ניחא מה שאנו מתפללים "ברך עלינו ה' אלקינו את השנה הזאת" ואח"כ "תקע בשופר גדול לחרותנו" כי 'לחמם בגוים טמא יאכלו', לפיכך אנו מתפללים בתחלה שירחם ה' עלינו ויהיה המזון מהשפעת הקדושה היינו ברך עלינו ה' אלקנו את השנה הזאת, ואח"כ יזדכך ויתקדש הגופות של ישראל מהמזון שיהיה מהקדושה, ואח"כ אנו מבקשים "תקע בשופר גדול לחרותנו" כי לא יהיה עלינו טענה משר של אדום.

וכן בברכת המזון אנו אומרים "הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד" ואח"כ "הרחמן הוא ישבור עלנו מעל צווארינו", כי בתחלה אנו מבקשים שיהיה הפרנסה בכבוד היינו מצד הקדושה ולא מהשפעת השר, ואז כשנזכה לזה אנו מבקשים ישבור עלנו מעל צווארנו כי לא יהיה להשר טענות ומענות עלינו כי יהיה המזון שלנו מהקב"ה.

וכך הוא דורש את הפסוק "עֲשֵׂה מִשְׁפָּט לְעֹשִׂים נֶתָן לָחֶם לְרָעִים ה' מַתִּיר אֲסוּרִים: ה' פָּקַח עֵינֵיהֶם ה' זָקַף קְפוּפֵיהֶם ה' אָהַב צְדִיקִים" [ובאמת קשה מדוע "ה' מתיר אסורים" אינו תחילת פסוק, כמו שממשיך ה' פוקח עוורים, ה' זוקף כפופים] אלא הביאור "עשה משפט לעשוקים" היינו ישראל, כי לא כדן משלו מצרים על ישראל, ולא כשאמר מלך מצרים אל עצמו "הנה עם בני" רב ועצום ממנו" ודייק לאמר "ממנו" כוונתו שכל טובת ישראל הוא מהשפעתו של שר מצרים לכן כדן אנו מעבידים אותם, אבל נהפוך הוא כי ה' 'נותן לחם לרעבים' כי הלחם שהיה במצרים היה מהשפעת הקב"ה ולא מתחת יד השר של מצרים, לפיכך 'ה' מתיר אסורים' היינו ישראל שהיו אסורים במצרים ולא נשתקעו תחת יד מצרים, כמבואר ברמ"א [רבי משה אלשיך שם] שאילו אכלו מלחם של השר היו נשקעים תחת ידו.

הוריהם כמתבגרים מוכשרים יותר באופן משמעותי. "כעבור עוד עשר שנים השוו החוקרים את תוצאות מבחן המרשם עם ציוני מבחני הפסיכומטרי של הנבדקים, ומצא שהילדים שהמתינו עד לקבלת המרשם השני צברו בממוצע 210 נקודות במבחן יותר מאלו שלא המתינו...

משחקים בידיים וברגליים, ואפילו ניסו להירדם בזמן ההמתנה - כפי שעשה אחד מהם בהצלחה".

כעבור יותר מעשר שנים ערכו החוקרים סקר בין הורי הילדים והגיעו למסקנה ש"ילדים בגיל הגן שדחו סיפוקים זמן רב יותר... תוארו למעלה מ-10 שנים מאוחר יותר על ידי